

Б. М. Фільц

Крушельницька Соломія Амвросіївна

КРУШЕЛЬНИЦЬКА Соломія Амвросіївна (23. 09. 1872, с. Білявинці, нині Буцац. р-ну Терноп. обл. – 16. 11. 1952, Львів) – співачка (сопрано), педагог, музично-громадська діячка. Сестра [Ганни](#) та [Емілії](#), тітка [Мар'яна](#) Крушельницьких. Заслужений діяч мистецтв УРСР (1951). Закін. Львів. консерваторію (1893; кл. [В. Висоцького](#)). Удосконалювала профес. майстерність у Мілані (Італія, 1893–94; викл. Ф. Креспі), Відні (1895; викл. Й. Генсбахер). Артист. діяльність розпочала в концертах Львів. «Бояна». Дебютувала 1893 на сцені Театру Скарбека у Львові партією Леонори («Фаворитка» Г. Доніцетті). Виступала на сценах багатьох опер. театрів світу, зокрема в містах: Кремона (1895–96), Трієст (1895; обидва – Італія), Одеса (1896–97), Буенос-Айрес («Колон», 1906, 1910, 1913), Варшава (Великий театр, 1898–1902), С.-Петербург (1899–1901), Париж («Гранд-опера», 1902), Неаполь («Сан-Карло», 1903), Генуя (1904), Мілан («Ла Скала», 1904, 1906, 1909, 1915; усі – Італія) та ін. 1904 на запрошення Дж. Пуччіні блискуче виконала партію Баттерфляй в його опері «Чіо-Чіо-Сан» (театр «Гранде», Пн. Італія), яка перед тим зазнала гучного провалу в театрі «Ла Скала». К. – перша виконавиця провід. партій в операх «Цецилія» Т. Монтефйоре, «Кассандра» П. Ньоккі (обидві – 1905), «Саломея» (1906), «Електра» (1909) Р. Штраусса, «Глорія» Ф. Чілеа (1907), «Федра» І. Піцетті (1915; усі – Італія).

У серед. 1920-х рр. залишила оперну сцену, виступала в камер. концертах (Зх. Європа, Канада, США). 1928 гастролювала в Галичині. Була тонким, глибоким інтерпретатором творів К. Монтеверді, К. Глюка, В.-А. Моцарта, Ф. Шуберта, Р. Шуманна, Й. Брамса, М. Равеля, М. Мусоргського. Виконувала різнопланові партії, була неперевершеною у драм. насичених, зокрема з опер Р. Вагнера, Р. Штраусса, Дж. Пуччіні. Останній вважав її «найпрекраснішою і найчарівнішою Баттерфляй». Володіла дуже сильним, дзвінким голосом із специф.

оксамитовим тембром, широким діапазоном у 3 октави, чудовою дикцією, яскравим актор. хистом та артистизмом, визнач. віртуоз. технікою. Мала надзвичайну муз. пам'ять (могла вивчити оперну партію за 2–3 дні), чудову зовнішність. Усі твори виконувала мовою оригіналу. Здобула світ. визнання поряд з Е. Карузо, М. Баттістіні, Т. Руффо, Ф. Шаляпіним. Активно популяризувала укр. музику. 1900 на сцені Театру Скарбека у Львові разом з *О. Мишугою* виступала в опері «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського. Співачці присвятили твори М. Лисенко («Не забудь юних днів», «Хіба тільки рожає цвісти?», «Я вірую в красу»), О. Нижанківський («І молилася я») та ін. Блискуче виконувала українські народні пісні, твори С. Людкевича, Д. Січинського. Неодноразово брала участь у заходах на пошану пам'яті Т. Шевченка. Підтримувала дружні стосунки з І. Франком, М. Павликом, В. Стефаником, О. Кобилянською, Н. Кобринською, М. Лисенком, Д. Січинським, Ф. Шаляпіним, М. Менцинським, А. Тосканіні. Серед сценіч. партнерів – М. Баттістіні, А. Дідур, В. Флоріанський, Е. Карузо, Т. Руффо. 1910 одружилася з італ. адвокатом Ч. Річчоні, мешкала у м. Віареджо (Італія). 1939 повернулася до Львова. 1944–51 – проф. Львів. консерваторії. Серед учнів – [О. Бандрівська](#), О. Білявська, [Н. Богданова](#), К. Чернет. Здійснила низку записів у фонди радіо та на грамплатівки. Авторка дослідж. «Принципи виконання сольних вокальних творів М. Лисенка» (у рукописі). 1963 у с. Біла Терноп. р-ну Терноп. обл., де минули дит. та юнац. роки К., відкрито [Крушельницької С. Меморіальний музей](#), 1989 – у Львові у будинку, де мешкала К. до 1952 (вул. Чернишевського, нині її імені), відкрито [Крушельницької С. Музично-меморіальний музей у Львові](#), а також встановлено мемор. дошку (1977, скульптор Е. Мисько). Ім'я К. присвоєно Терноп. муз. училищу та Львів. спец. муз. школі (обидва – 1963), Львів. театру опери та балету (2001)

Про співачку знято фільми: «Пісня подолянки» (1966, реж. Р. Фоценко, Київ. кіностудія хронікал.-докум. фільмів), «Повернення Баттерфляй» (1983, реж. О. Фіалко, Київ. кіностудія худож. фільмів ім. О. Довженка), «Соломія Крушельницька» (1994, реж. В. Мудрак, «Міст», Львів), «Два життя Соломії» (1997, реж. О. Фролов, «Контакт», Київ); написано роман-біографію «Соломія Крушельницька» В. Врублевської (К., 1979), драму-легенду «Соломія Крушельницька» Б. Мельничука та І. Ляховського (Т., 1994; поставлена 1995 у Терноп. муз.-драм. театрі ім. Т. Шевченка); створ. балет «Повернення Баттерфляй» М. Скорика (за мотивами опери «Чіо-Чіо-Сан» Дж. Пуччіні, поставлений 2006 у Львів. театрі опери та балету ім. С. Крушельницької). 1971 у Києві видано зб. «Українські народні пісні з репертуару С. Крушельницької». На честь К. засн. г. «Соломія» (Тернопіль, 1997); започатковано Обл. конкурс хор. колективів і окремих виконавців ім. К. (Тернопіль, 1987), Фестиваль опер. мистецтва ім. К. (Львів, 1988, 1989, 1990), Міжнар. конкурс опер. співаків ім. К. (перший відбувся 1991 у Львові). Її ім'ям названо вулиці у Києві, Львові, Тернополі, Рівному, Бучачі (Терноп. обл.). Портрети К. виконали Я. Музика (прижиттєвий; зберігається у Муз.-мемор. музеї С. Крушельницької у Львові), скульптурні – Я. Скакун (театр «Ла Скала», 2008), В. Власов, Л. Біганич, Я. Мотика, В. Одрехівський, Е. Мисько. 2010 встановлено

пам'ятник К. у Тернополі, 2012 – бронз. погруддя (м-ко Торре-дель-Лаґо побл. м. Віареджо, скульптор Р. Іваницький).

Фотоілюстрації

Основні партії

Оксана («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського), Тетяна, Ліза («Євгеній Онєгін», «Пікова дама» П. Чайковського), Аїда, Дездемона, Леонора, Амелія («Аїда», «Отелло», «Трубадур», «Бал-маскарад» Дж. Верді), Мікаела («Кармен» Ж. Бізе), Рахіль («Жидівка» Ф. Галеві), Марґарита («Фауст» Ш. Гуно), Валентина («Гугеноти» Дж. Мейєрбера), Шарлотта («Вертер» Ж. Массне), Джоконда (однойм. опера А. Понкієллі), Тоска, Мімі («Тоска», «Богема» Дж. Пуччіні), Сантуцца («Сільська честь» П. Масканьї), Ельза, Єлизавета, Брунгільда («Лоенгрін», «Тангейзер», «Валькірія» Р. Ваґнера), Лівія Квінтілія (однойм. опера З. Носковського), Галька, Графиня, Ганна («Галька», «Графиня», «Зачарований замок» С. Монюшка), Гопляна (однойм. опера В. Желенського).

Рекомендована література

1. Славетна співачка: Спогади і ст. Л., 1956;
2. Людкевич С. Геніальна артистка // РК. 1958, 25 верес.;
3. Деркач І. Шлях трояндами стелився // Вітчизна. 1958. № 9;
4. Павлишин С. Замечательная украинская певица // Сов. музыка. 1959. № 2;
5. Соломія Крушельницька: Короткий бібліогр. покажч: До 90-річчя з дня народж. Л., 1963;
6. Пилипчук Р. Рідні пісні Соломії Крушельницької // НТЕ. 1964. № 4;
7. Головащенко М. Чарівниця співу // Музика. 1973. № 4;
8. Герета І. Музей С. Крушельницької: Нарис-путівник. Л., 1978;
9. Соломія Крушельницька: Спогади. Мат. Листування: У 2 ч. К., 1978;
10. 1979;
11. Врублевська В. Соломія Крушельницька. К., 1979;
12. Загайкевич М. Великій артистці // Музика. 1980. № 4;
13. Паламарчук О. Краса таланту і душі // Театр. Львів. 1988. № 4;
14. Віночок Соломії Крушельницької: Поезії і муз. твори. Висловлювання визнач. діячів культури. Т., 1992;

15. Фільц Б. Славетна співачка – гордість України // Україна музична'98. К., 1998;
16. Процев'ят М. Багатогранність акторсько-драматичного таланту Соломії Крушельницької // Вісн. Львів. університету. Сер. Мистецтвознавство. 2001. Вип. 1;
17. Тихобаєва Г. Особливості драматичного таланту С. Крушельницької // Там само;
18. Мисько-Пасічник Р. Матеріали до літопису життя Соломії Крушельницької // Там само. 2002. Вип. 2;
19. Велика серед Великих. Італійці про Соломію Крушельницьку: Спогади. Газетно-журнал. ст. Ів.-Ф., 2003;
20. Соломія Крушельницька: Бібліогр. покажч. Т., 2007;
21. Соломія Крушельницька. Квіти шани і любові: До 135-річчя від дня народж. Т., 2007;
22. Соломія Крушельницька та світовий музичний простір. Т., 2007;
23. Безсмертна слава Соломії: Біобібліогр. довід. Л., 2007;
24. Білавич Д. Пізній період сценічної діяльності Соломії Крушельницької // Соломія. 2007. № 4;
25. Соломія Крушельницька: Шляхами тріумфів. Т., 2008;
26. Соломія Крушельницька: Міста і слава. Л., 2009;
27. Фільц Б. Коріння мого роду // Муз. україністика: Сучас. вимір. К., 2010. Вип. 5.

Бібліографічний опис:

Крушельницька Соломія Амвросіївна / Б. М. Фільц// Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-219>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).